
Rješavanje položaja etničkih manjina – uvjet za stabilnost multietničke države

---

MILAIM FETAI*

Sažetak

Mir u regiji predstavlja uvjet za održanje sigurnosti Europe, regije i Makedonije kao države. Slučaj ponovljenog oružanog sukoba, poput onog koji je izbio u proljeće 2001, ili sukoba većih razmjera, ne pruža povoljnu perspektivu ni za opstanak makedonske države.

Miroljubivo orijentirana politika Makedonije mogla bi se temeljiti na relativno skromnim potencijalima, neutralnoj vanjskoj politici, i to – u najmanju ruku – u odnosima sa susjednim zemljama, a prije svega na politici razvijanja stabilnih odnosa među elementima nacionalne strukture vlastitih populacija, uz normativno i faktičko poštivanje građanskih i ljudskih prava i većina i manjina.

Ključne riječi: Makedonija, Europa, Balkan, NATO, manjine, ljudska prava

Nestabilna europska država ima negativan odraz na stabilnost Europske unije

Nedavno je koordinator Pakta za stabilnost Jugoistočne Europe, u jednom interviewu za njemački dnevnik *Die Welt*,¹ pošto se izjasnio za prijam svih država Jugoistočne Europe u Europsku zajednicu, istaknuo da to treba činiti

*

Milaim Fetaj je magistar znanosti iz područja međunarodnih odnosa.

1

"Trebalo bi primiti sve države Jugoistočne Europe u Europsku zajednicu, međutim tim državama ne treba određivati termine za prijem jer, ukoliko te države ne vide tu perspektivu, proces ostvarivanja reformi će se odužiti, a ukoliko se pak termini odrede, reforme će se zapostaviti i sačekat će se zadati termin (...). Svakako, svi se trebamo založiti za prijam svih ovih država, koje su europske, u Europsku uniju (...)" prema *Die Welt*, 1. srpnja 2004.

zbog interesa same Europe jer Europa ne može prihvatiti luksuz da ove države budu nestabilne.

Promatrano s gledišta Makedonije i njezinih interesa, postavlja se pitanje – ima li mjesta konstataciji o njenoj budućoj nestabilnosti. Iz toga slijedi i pitanje – nije li Makedonija, ipak, krenula put stabilizacije u neposredno predstojećoj budućnosti, dakle put stabilizaciji njenih društvenih odnosa.

Političke snage u Makedoniji već su suočene s problemima i poteškoćama koje prate društveni razvoj na geografskom prostoru Europe, u kojem se i ona nalazi, a koje su dovele do onog stanja u kojem je bilo neophodno postaviti pitanje prava i slobode ljudi² kao središnje pitanje opstanka nje same kao nove državne tvorevine. Zadaća da se identificiraju, a tamo gdje je i bilo moguće – i da se razrade – i one ideje koje su omogućile da se u Makedoniji postave temelji za uklanjanje onih prepreka koje su prava i slobode ljudi dovele do kriznog stanja, pa i do oružanog sukoba. Time je omogućeno da se konačno na političkom prostoru Makedonije postavi pitanje slobode ljudi kao temeljno pitanje i poduzmu konkretne mjere izgradnje sistema institucija i odnosa koji će jamčiti tu slobodu ljudi i omogućavati njen puni razvoj.³

Je li Makedonija kao država već krenula putem svoje vlastite stabilizacije?

Etnički sukobi na tlu Europe, a naročito na Balkanu, kroz najrazličitije oblike izražavanja, obnovljeni su u posljednjih nekoliko desetljeća. Štoviše, ti sukobi na tlu Balkana imali su svoj najbrutalniji odraz: rat, genocid, etničko čišćenje. Istina, pitanje etničkih sukoba već duže vrijeme je predmet pažnje međunarodne zajednice. Međutim, o nekom konačnom rješenju, o nekoj formuli za konačno rješavanje tih sukoba još se ne može govoriti. Ipak, o izvjesnom, bilo to i privremenom rješenju, mora se naći odgovarajuća formula jer, ako se trajno rješenje ne može naći za kratko vrijeme, samo traganje za rješavanjem položaja nacionalnih, odnosno etničkih manjina pridonosi preventivnom uklanjanju međuetničkih sukoba.

Iskustvo Makedonije, postignuto nakon oružanih sukoba koji su se dogodili u prvoj polovini 2001,⁴ a koji su okončani Ohridskim sporazumom, možda može biti od koristi. Izložiti ćemo nekoliko stavova.

2

Imamo u vidu činjenicu da je danas, kada se govori o ljudskim pravima, o pravima čovjeka, o pravima čovjeka i građanina, o pravima i slobodama ljudi itd., jedno od osnovnih pitanja i pitanje sadržaja, definiranja tih pojmova. Tim pitanjem se u skorije vrijeme bavila i Andreevska, profesor Univerziteta Jugoistočne Europe u Tetovu; bliže: E. Andreevska, "Međunarodno pravo i rešavanje na malcinskitite prašanja: uslov za evropska integracija", *Evrodijalog* spisanije za evropski prašanja, Skopje, 3/2002, str. 147-168.

3

Vidi: M. Filipović, *Deset predavanja o ideji Europe*, lipanj 2000, Sarajevo, str. 12-13.

4

Oružani sukobi su trajali više mjeseci tijekom proljeća i ljeta 2001.

Nacionalne manjine u Makedoniji – značajan faktor njene državnosti

Postojanje nacionalnih⁵ i vjerskih manjina u Makedoniji⁶, kao i u svim balkanskim, europskim pa i u svijetu, je realnost. Zaštita njihovih prava i sloboda, u kontekstu načela o nediskriminaciji, ravnopravnosti, podjednagog tretmana te stvaranja preduvjeta za čuvanje i unapređivanje vlastite kulture, jezika, vjeroispovjesti pa i njihovog potpunog uključivanja u politički i gospodarski život društva i države nameće se kao prvenstveni zadatak svake društvene zajednice.

Praksa i život su pokazali da se, ukoliko se jedno organizirano društvo ne bavi ovim pitanjima, štoviše ukoliko to društvo nalazi rješenje u njihovoj asimilaciji, nacionalne manjine nalaze "izlaz" u ekstremnim oblicima kolektivnog ponašanja tražeći rješenja kroz razne oblike nasilja do priklanjanja težnji za secesijom.

Etnički sukobi u Makedoniji početkom ovoga stoljeća i Ohridski sporazum

Na samom početku 21. stoljeća, nakon višemjesečnih svađa⁷ koje su okončane Ohridskim sporazumom,⁸ političke snage u Makedoniji su nastojale da, putem zakonskih i drugih akata, okončaju ne samo žarišta sukoba, već i da utvrde takav političko pravni sustav koji bi onemogućio njihovo ponovno izbijanje. I ne samo to, već bi takav sustav institucionalizirao oblike aktivnosti na političkom i gospodarskom planu koji bi vodili daljem približavanju Makedonije EU.

5

Prema dr. Tataloviću, etnička struktura stanovništva Makedonije izgleda ovako: Makedonaca – 66,6%, Albanaca – 22,7%, Turaka – 4%, Roma – 2,2%, Srba – 2,1% i ostalih – 2,4%; vidjeti: S. Tatalović, *Etnički sukobi i europska sigurnost*, Zagreb, 2003, str. 257.

6

Vjerska struktura stanovništva Makedonije izgleda ovako: pravoslavaca – 67%, muslimana – 30,7%, i ostalih – 3%; vidjeti: S. Tatalović, *Ibid*, 258.

7

Sukob između makedonskih snaga sigurnosti i oružanih formacija tzv. Nacionalne oslobodilačke vojske započeli su tijekom veljače 2001. U tim oružanim sukobima više od 200 ljudi je izgubilo život. Snage reda (vojska i policija) su izgubile šezdesetak osoba. Više od 100.000 ljudi je raseljeno: dio unutar zemlje, a manji broj je našao utočište izvan granica Makedonije. Oružani sukob je zaustavljen Okvirnim sporazumom, do kojeg je došlo posredovanjem Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država.

8

Ohridskim sporazumom je nazvan Sporazum postignut u Ohridu nakon dužih i mukotrpnih pregovora između četiri parlamentarnih partija Makedonije, uz aktivno sudjelovanje ovlaštenih predstavnika EU i NATO saveza, a koje su imale za cilj okončati ratne akcije na teritoriju Makedonije. Posebnu ulogu i mjesto u ovoj situaciji imale su snage NATO-a koje su u Makedoniji svojim "simboličnim prisustvom" spriječili mogući još "krvaviji" sukob, čime je potvrđena ispravnost opredjeljenja NATO-a za preventivnim djelovanjem i slučajevima izbijanja kriznih situacija bilo gdje u svijetu, a posebno na regiji Balkana.

Ustvari, Ohridski sporazum, osim što potpuno i definitivno prekida nastali sukob, također i utvrđuje osnovne pravce političke aktivnosti na uspostavljanju osnove za ravnopravnost svih pripadnika nacionalnih i manjinskih grupacija, na uspostavljanju temelja sustava za zaštitu i unapređivanje ljudskih i prava etničkih i manjinskih grupa; na uspostavljanju pravnih okvira za daljnji ekonomski i sveukupni društveni razvoj uklanjajući na taj način i sve prepreke koje nisu ekonomske prirode, a koje su dotad ometale uspješnije ostvarivanje suradnje Makedonije i njenih neposrednih susjeda, ali i već uspostavljenih ugovornih odnosa između nje i drugih zemalja, posebno država članica EU.

Dakle, ustvari se radi o jednom, rekli bismo sustavu, o jednoj društvenoj formuli kojom su se političke snage u Makedoniji, uz puno sudjelovanje i pomoć međunarodne zajednice, poslužile u procesu rješavanja nastalog sukoba i, treba se nadati, utvrdile dugoročnu osnovu za stabilizaciju društvenih odnosa i odnosa vlasti u unitarnoj, ali i demokratskoj i stabilnoj Makedoniji.

Osnovni principi Okvirnog sporazuma

Ohridski sporazum je nazvan Okvirnim sporazumom.⁹ Ovaj je sporazum sačinjen u četiri dijela. Pri dio čini tekst samog Okvirnog sporazuma; drugi dio sadrži tekstove amandmana na Ustav Republike Makedonije;¹⁰ treći dio sadrži uputstva o promjenama zakonskih tekstova kojima će se provesti određene odredbe Okvirnog sporazuma; četvrti sadrži plan za implementaciju Okvirnog sporazuma.

I u samom uvodnom dijelu Okvirnog sporazuma stoji da cjelokupni tekst njegov predstavlja okvire unutar kojih će se u budućnosti u Makedoniji osigurati demokracija i omogućiti razvoj i združivanje odnosa između Makedonije i euroatlantske zajednice. Osnovna zadaća Okvirnog sporazuma se, zbog toga, sastoji u promociji mirnog i usklađenog razvoja građanskog društva, koji će osigurati poštivanje etničkog identiteta i interesa svih građana Makedonije. U ostvarivanju tih ciljeva, makedonsko društvo i država, rukovodit će se osnovnim načelima koji su utvrđeni Okvirnim sporazumom, a koji čine temelj akcije ne samo za realizaciju zadaća iz Okvirnog sporazuma, nego i za razrješavanje svih budućih pitanja i problema koji će se moći pojaviti u trajnom procesu ostvarivanju utvrđenih ciljeva.

9

Za tekst Okvirnog sporazuma na engleskom i na makedonskom jeziku, koji je potpisan u Skoplju 13. kolovoza 2001. vidi: *The Framework Agreement*, <http://www.president.gov.mk/eng/info/dogovor.htm>, 16. kolovoza 2001.

10

Ustavni amandmani su već usvojeni i oni sada čine sastavni dio ustavnog sustava: usvojeni su na sjednici Sobraanja Republike Makedonije dana 16. studenog 2001; za tekst usvojenih ustavnih amandmana IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII i XVIII vidi: *Službeni vesnik na Republika Makedonija*, br. 91/2001.

1. S obzirom na okolnosti koje su prethodile, u Okvirnom sporazumu nalazi mjesto na prvom planu načelo nepribjegavanja nasilnim sredstvima koja bi imala za cilj ostvarivanje bilo kojih političkih ciljeva. Zbog toga, kao polazni princip Okvirnog sporazuma utvrđuje se: bezuvjetno i potpuno se odbacuje uporaba nasilnih sredstava za ostvarivanje političkih ciljeva; samo mirnim političkim rješenjima može se jamčiti stabilnost i demokratičnost jedinstvene Makedonije.

2. Nadalje, Okvirni sporazum nedvosmisleno potvrđuje: "nepovrediva je suverenost i teritorijalni integritet Makedonije"; nepovrediv je i njezin unitarni karakter države i takav se mora sačuvati.

3. Sljedeće načelo je, također, decidivno; ono glasi: "Mora se sačuvati multietnički karakter makedonskog društva"; i ne samo to – takav karakter, karakter multietničkog društva, mora naći odraz i u svakodnevnom javnom životu.

4. Redaktori Okvirnog sporazuma osjetili su i potrebu da se ima u vidu i sutrašnjica Makedonije. Zbog toga je četvrti princip promovirao sredstvo kojim će se osigurati takav razvoj Makedonije koji će biti u skladu s već postavljenim osnovnim načelima, a i s budućim razvojem okruženja. Stoga je utvrđeno, i to: prirodni tok razvoja i sazrijevanja Makedonije, kao suvremene i demokratske država mora postojano osigurati Ustav; Ustav će kontinuirano omogućiti da se zadovolje potrebe njenih građana u skladu s najvišim međunarodnim standardima; međunarodni standardi će i sami biti trajno unapređivani.

5. Princip peti nedvosmisleno utvrđuje da razvoj lokalne samouprave ima suštinsko značenje za poticanje i sudjelovanje građana u životu demokratskog društva, kao i za poticanje napora za unapređivanjem i poštivanjem identiteta zajedništva. Zbog toga se i ovaj princip stavlja među osnovne principe Okvirnog sporazuma, kojima će se subjektivne snage u Makedoniji rukovoditi u svom naporu i radu na ostvarivanju ciljeva i zadaća iz Okvirnog sporazuma, tj. na stvaranju jedne suvremene, demokratske države, države koja će trajno brinuti i omogućavati zadovoljenje potreba svojih građana u skladu s najvišim međunarodnim standardima.

Neke značajnije odredbe Okvirnog sporazuma

1. Okvirni sporazum bliže utvrđuje obavezu za prekidom svih neprijateljstava; etničke albanske naoružane grupe preuzele su obvezu za potpunim i dobrovoljnim razoružanjem; jedinice NATO su ovlaštene da posebnim aktom ovu odredbu provode u djelo.¹¹

11

Tekst ove odredbe na engleskom jeziku glasi:

"2. Cessation of Hostilities

2.1. The parties underline the importance of the commitments of July 5, 2001. There shall be a complete cessation of hostilities, complete voluntary disarmament of the ethnic Albanian armed groups

2. Organizaciji i ostvarivanju lokalne vlasti Okvirni sporazum posvećuje značajnu pažnju. Prije svega, polazi se od potrebe da se u toj oblasti promjeni ustavno ustrojstvo¹², prilagodi zakonska regulativa i na taj način osigura uspješno i realno sudjelovanje u lokalnoj samoupravi. Pri tome se ovom odredbom utvrđuju značajne ovlasti te lokalne vlasti, a i rokovi za njihovo ozakonjenje.¹³

3. Odgovarajućim izmjenama Ustava i zakona utvrđena je potreba za dosljedno provođenje načela zabrane diskriminacije i načela pravičnog zastupanja u vršenju poslova javne vlasti. Primjerice, Okvirnim sporazumom utvrđuju se i domene vlasti na koje se načelo zabrane diskriminacije i načelo pravičnog zastupanja ima primjeniti. To su, prije svega, javne službe u okviru kojih se meritorno odlučuje o osobnim, obiteljskim i imovinskim pravima građana te o drugim javnopravnim pitanjima.¹⁴

and their complete voluntary disbandment. They acknowledge that a decision by NATO to assist context will require the establishment of a general, unconditional and open-ended cease-fire, agreement on a political solution to the problems of this country, a clear commitment by the armed groups to voluntary disarm, and acceptance by all the parties of the conditions and limitations under which the NATO forces will operate."

12

Ustavnim amandmanom VI na Ustav Republike Makedonije utvrđena je mogućnost odgovarajućeg i pravičnog zastupanja građana u organima državne vlasti i svih drugih javnih institucija na svim nivoima, koji pripadaju svim zajednicama, a i Ustavnim amandmanom XVI na Ustav Republike Makedonije utvrđeno je da se lokalna samouprava uređuje zakonom koji se donosi po određenom i unaprijed Ustavom utvrđenim postupkom; za tekst ovih amandmana, vidi: *Službeni vesnik na Republika Makedonija*, br. 91/2001.

13

Tekst ove odredbe na engleskom jeziku glasi:

"3. Development of Decentralized Government

3.1. A revised Law on Local Self-Government will be adopted that reinforces the powers of elected local officials and enlarges substantially their competencies in conformity with the Constitution (as amended in accordance with Annex A) and the European Charter on Local Self-Government, and reflecting the principle of subsidiarity in effect in the European Union. Enhanced competencies will relate principally to the areas of public services, urban and rural planning, environmental protection, local economic development, culture, local finances, education, social welfare, and health care. A law on financing to enable local governments to fulfill all of their responsibilities.

3.2. boundaries of municipalities will be revised within one year of the completion of a new census, which will be conducted under international supervision by the end of 2001. The revision of the municipal boundaries will be effectuated by the local and national authorities with international participation.

3.3. In order to ensure that police are aware of and responsive to the needs and interests of the local population, local heads of police will be selected by municipal councils from lists of candidates proposed by the Ministry of Interior, and will communicate regularly with the councils. The Ministry of Interior will retain the authority to remove local heads of police in accordance with the law."

14

Tekst ove odredbe na engleskom jeziku glasi:

"4. Non-Discrimination and Equitable Representation

4.1. The principle of non-discrimination and equal treatment of all under the law will be respected completely. This principle will be applied in particular with respect to employment in public administration and public enterprises, and access to public financing for business development.

4.2. Laws regulating employment in public administration will include measures to assure equitable representation of communities in all central and local public bodies and at all levels of employment within such bodies, while respecting the rules concerning competence and integrity that govern public administration. The authorities will take action to correct present imbalances in the composition of the public administration, in particular through the recruitment of members of under-represented com-

4. Ipak, najdublji "rez" je, čini se, napravljen u području obrazovanja i upotrebe jezika. Okvirnim sporazumom je u ovoj oblasti propisano da će se nastava na osnovnom i srednjem obrazovanju odvijati na materinjem jeziku. Nastavni programi za ovaj nivo obrazovanja su unificirani. Visokoobrazovne institucije na jeziku nacionalne manjine koja broji najmanje 20% od ukupnog broja stanovnika Makedonije financirat će se iz državnog proračuna. Prilikom upisa na visokoškolske studije kandidati koji pripadaju nekoj od nacionalnih manjina bit će pozitivno diskriminirani sve dok se ne postigne postotak koji odgovara postotku ukupnog broja stanovnika te nacionalne manjine kojoj pozitivno diskriminirani studenti pripadaju. Posebne odredbe su posvećene pravu na uporabu jezika i pisma odgovarajućih nacionalnih manjina.¹⁵

---

munities. Particular attention will be given to ensuring as rapidly as possible that the police services will generally reflect the composition and distribution of the population of Macedonia, as specified in Annex C.

4.3. For the Constitutional Court, one-third of the judges will be chosen by the Assembly by a majority of the total number of Representatives that includes a majority of the total number of Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia. This procedure also will apply to the election of the Ombudsman (Public Attorney) and the election of three of the members of the Judicial Council."

15

Više o tome u integralnom tekstu točke 6. Okvirnog sporazuma, koji na engleskom jeziku glasi:

"6. Education and Use of Languages

6.1. With respect to primary and secondary education, instruction will be provided in the student's native languages, while at the same time uniform standards for academic programs will be applied throughout Macedonia.

6.2. State funding will be provided for university level education in language spoken by at least 20 percent of the population of Macedonia, on the basis of specific agreements.

6.3. The principle of positive discrimination will be applied in the enrolment in State universities of candidates belonging to communities not in the majority in the population of Macedonia until enrolment reflects equitably the composition of the population of Macedonia.

6.4. The official language throughout Macedonia and in the international relations of Macedonia is the Macedonian language.

6.5. Any other language spoken by at least 20 percent of the population is also an official language, as set forth herein. In the organs of Republic of Macedonia, any official language other than Macedonian may be used in accordance with the law, as further elaborated in Annex B. Any person living in a unit of local self-government in which at least 20 percent of the population speaks an official language other than Macedonian may use any official language to communicate with the regional office of the central government with responsibility for that municipality; such an office reply in that language in addition to Macedonian. Any person may use any official language to communicate with a main office of the central government, which will reply in that language in addition to Macedonian.

6.6. With respect to local self-government, in municipalities where a community comprises at least 20 percent of the population of the municipality, the language of that community will be used as an official language in addition to Macedonian. With respect to languages spoken by less than 20 percent of the population of the municipality, the local authorities will decide democratically on their use in public bodies.

6.7. In criminal and civil judicial proceeding at any level, an accused person or any party will have the right to translation at State expense of all proceedings as well as documents in accordance with relevant Council of Europe documents.

6.8. Any official personal documents of citizens speaking an official language other than Macedonian will also be issued in that language, in addition to the Macedonian language, in accordance with the law.

Osvrta na neka kretanja u postohridskom razdoblju

Na jednom susretu s europskim parlamentarcima u Parizu, tajnik za vanjske poslove Europske unije Solana je izjavio da je Europska unija usvojila "dobre odluke za Makedoniju" i da su se albanski lideri u Makedoniji izjasnili protiv podjele države Makedonije.

Kasniji razvoj događaja potvrđuje da je međunarodna zajednica opredijeljena da pruži maksimalnu potporu "okvirnom sustavu" iz Ohrida. Bilježimo primjer Sporazuma o Posebnom programu Međunarodnog monetarnog fonda za nadzor nad gospodarstvom Makedonije zaključenim između Vlade Republike Makedonije i Međunarodnog monetarnog fonda u Skoplju, 6. prosinca 2001, a koji je ostvaren u razdoblju između 1. siječnja 2002. do 30. lipnja 2002. Potpisivanje i ratifikacija ovog sporazuma od čelnika Međunarodne zajednice bilo je predviđeno pod uvjetom da se održava jedna donatorska konferencija za Makedoniju. Kasnije, kao uvjet sazivanja Konferencije donatora, istaknuta je potreba za donošenjem Zakona o lokalnoj samoupravi u Makedoniji, a Zakon o lokalnoj samoupravi u Makedoniji treba biti popraćen Zakonom o teritorijalnom razgraničenju općina i Zakonom o gradu Skopju itd.

Umjesto zaključka

Mir u regiji predstavlja uvjet za održanje sigurnosti Europe, regije i Makedonije kao države. Slučaj ponovljenog oružanog sukoba, poput onog koji je izbio u proljeće 2001, ili sukoba većih razmjera, ne pruža povoljnu perspektivu ni za opstanak makedonske države.

Ako sagledamo iskustva iz ratova u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, koji su izbili i koji su vođeni u razdoblju "rastakanja" bivše SFR Jugoslavije, upućuju na zaključak da jedan novi balkanski rat ne bi donio više političke ili neke druge moći – ni vladama balkanskih država, a još manje bi donio više sigurnosti stanovništvima eventualno zaraćenih susjednih država. Na protiv.

U odnosima Makedonije s Grčkom, Bugarskom, Srbijom i Crnom Gorom i Albanijom postoji niz spornih pitanja:

- 1) Bugarska je priznala makedonsku državu, ali ne priznaje i makedonsku naciju;
- 2) Državna zajednica Srbija i Crna Gora je priznala makedonsku naciju. Međutim, priznanje makedonske države uvjetovala je razrješanjem spora s Grčkom;
- 3) Albanija je, također, priznala makedonsku državu, ali je to priznanje uvjetovala svojim stajalištem po kome takva, tj. makedonska država, ne pripada samo makedonskom narodu;

4) Grčka ne prihvaća ime "Makedonija", pošto se ono poklapa s imenom pokrajine na sjeveru Grčke.

U usporedbi sa susjednim zemljama, stanovništvo i teritorij Makedonije su najmanji, a njezini vojni i ekonomski potencijali su ili najslabiji ili, iznimno, među najslabijim, pa se ne bi moglo očekivati uspješna borba njezine vojske protiv unutrašnjih i vanjskih paravojnih jedinica i u isto vrijeme protiv nekoliko vojski susjednih (i drugih) država.¹⁶

Zbog toga, miroljubivo orijentirana politika Makedonije mogla bi se temeljiti na relativno skromnim potencijalima, neutralnim vanjskim politikama, i to – u najmanju ruku – u odnosima sa susjednim zemljama, a prije svega na politici razvijanja stabilnih odnosa među elementima nacionalne strukture vlastitih populacija, uz normativno i faktičko poštivanje građanskih i ljudskih prava i većina i manjina; jedino pravo koje bi, možda, trebalo biti nedostupno manjinama bilo bi "pravo" na secesiju, a većinama – "pravo" da ugrožavaju i krše ljudska prava manjina koja predstavljaju jamstvo njihovih digniteta i posebnih identiteta. Na taj način, ni Makedonija, ni Bugarska, niti Grčka ne bi mogle ovladati cijelom teritorijom – Vardarske, Pirinske i Egejske – Makedonije, a ne bila stvorena ni "velika Albanija", ni "velika Srbija" i Balkan bi s vremenom vjerojatno izgubio reputaciju i naziv "bure baruta" u Europi.¹⁷

Bez obzira na opsežne mjere koje su poduzete i koje dijelom rađaju uspjesima u posljednje minule dvije godine, i dalje je osnovano očekivati da će u Makedoniji ti unutrašnji sukobi tinjati, sve dok se konačno ne uspostavi, stabilizira i učvrsti jedna demokratska vlast zapadnoeuropskoga tipa, jedna državna organizacija vlasti koja će osigurati vladavinu prava i zakona, demokratske društvene i političke odnose, široku osnovu ostvarivanja i zaštite ljudskih prava i sloboda.

Summary

Peace in the region is a condition for stability in Europe, our region and Macedonia as a state. The case of repeated armed conflict, similar to the one that emerged in the spring of 2001, or even greater proportions of conflict, doesn't provide a positive perspective for the existence of the Republic of Macedonia.

Peaceful Macedonian policy could be based upon relatively modest goals, neutral foreign policy and upon relations with the neighbouring countries, and above all, upon a policy of developing stable relations among the elements of the national structure of the population as a whole, along with minority and majority human and civil rights.

16

Više o tome: Z. Isaković, "International Position of Macedonia and the Security in the Balkans", *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, No. 4/1995, 489-510.

17

Ibid., 508.